

Aina Torres: «Ens trobem en un context social que propicia que surtin tants llibres feministes»

«'Dones rebels' és un exercici de memòria, de reparació i de justícia» | «Com a dones necessitem tenir una història i saber d'on venim per poder ser»

Aina Torres, autora de 'Dones rebels. Històries contra el silenci', després de la presentació del llibre a Vic | Sara Blázquez

L'escriptora, poeta i periodista Aina Torres va presentar a Vic *Dones rebels. Històries contra el silenci*, en un acte organitzat conjuntament entre l'editorial Sembra Llibres i Setembre. Torres reivindica amb aquest llibre la importància de tenir referents femenins i recupera la memòria de 22 dones d'arreu del nostre territori que van ser oblidades pel fet de ser dones. Vam aprofitar la presentació, que es va fer el 9 de maig a la llibreria Muntanya de Llibres, per entrevistar l'autora i parlar amb ella sobre feminisme, memòria històrica i dones rebels.

En menys d'un mes es va esgotar la primera edició de *Dones rebels. Històries contra el silenci* i ja se n'ha publicat la segona, és a dir, que el llibre ha tingut molt bona acollida. Per què creus que interessa tant?

Sí, al cap de dues setmanes de sortir el llibre es va esgotar la primera edició. Ens trobem en un context social, amb gent que s'ha sentit decebuda i ha vist que encara no hi ha igualtat, que propicia que surtin tants llibres feministes. I això és positiu perquè vol dir que, des de fa uns anys, s'està movent alguna cosa.

Per què és important recuperar la memòria històrica d'aquestes dones?

Ja ho deien Adrienne Reich, Maria Mercè Marçal o Montserrat Roig, que la dona en el món de la cultura i del pensament era una nena sense mare i que, com a dones, necessitem tenir una història i saber d'on venim per poder ser. Aquesta història ens ha estat negada i silenciada, només hem tingut referents masculins. I com a literatura de plaer sí que podem anar a una literatura masculina, però com a literatura d'ajuda o de referents, la masculina no només ens és aliena sinó que ens és hostil perquè hi som representades des d'una mirada que no ens és pròpia. Hi ha una sobrerrepresentació femenina, però des d'un punt de vista masculí, i el que necessitem és crear la nostra pròpia visió. D'aquesta necessitat neix aquest llibre: *Dones rebels* és un exercici de memòria, de reparació i de justícia. També és cert que són dones d'arreu dels Països Catalans, és a dir, hi ha una intenció de reivindicar els territoris de parla catalana i, sobretot, de difondre aquells noms que ens han estat silenciats i negats.

Per què són rebels?

Perquè s'esperava d'elles que fossin esposes i mares de família, però trenquen amb les convencions de l'època i decideixen anar a la universitat i estudiar, agafar un llapis, agafar un pinzell... Moltes tenen una actitud heroica perquè lluiten constantment contra el mur del patriarcat, però no podem demanar permanentment aquesta actitud a les dones. Per això, en el llibre hi ha un doble perfil de dona. Les importants, com una Roig o una Marçal, hi havien de ser perquè són les que ja es van adonar de la necessitat de recuperar les mares simbòliques, però també hi ha un perfil molt més anònim per mostrar les que han estat doblement o triplement invisibilitzades per ser catalanes, dones i fer una lluita molt més quotidiana.

Les dones del llibre estan profundament marcades per la Guerra Civil Espanyola, ja sigui perquè l'han viscuda directament, com Aurora Picornell o Irene Polo, o perquè van néixer durant la postguerra i en van patir les conseqüències en forma de dictadura franquista, com Montserrat Roig o Empar Granell. Ha estat un tema important per a tu, el de la guerra, a l'hora de fer el llibre?

Per seleccionar les dones vaig establir dos criteris: que haguessin nascut més tard de 1900 perquè ens fossin contemporànies i que fossin mortes, pel doble silenci que els suposa la mort. A moltes, doncs, les va enganxar la Guerra Civil i algunes de les que es van exiliar també van viure la Segona Guerra Mundial. Una fins i tot és una supervivent de la Batalla de Stalingrad. Són dones marcades no només per la guerra sinó també per l'exili, que afegeix a les seves vides una cortina més de silenci, com és el cas de Federica Montseny, ministra, o d'Anna Maria Martínez Sagi, la primera directiva del Barça. Montseny mor a l'Estat francès i en el certificat de defunció posa «sense professió», quan havia sigut ministra de l'Estat espanyol. Són històries molt colpidores i vaig plorar escrivint-les: inevitablement em vaig posar a la seva pell i algunes tenen històries realment molt tristes.

Com hi arribes, a totes aquestes històries?

Amb les més conegudes va ser més fàcil, tot i que el repte va ser aportar informació nova per no tornar a explicar el mateix. Amb les altres va ser a través de fonts. Vaig contactar amb dones referents de les Illes Balears o del País Valencià, que treballaven a organismes o que eren historiadores. A partir d'aquí vaig començar a investigar i les històries que em van semblar més interessants són les que he recollit en el llibre. També hi ha hagut una altra font molt valuosa: les famílies. Ha sigut molt bonic i, sobretot per a les famílies de les dones menys conegudes, ha sigut molt important que sortissin al llibre. I aquesta emoció, aquesta sensació que es feia justícia, l'he tinguda també a través del contacte amb elles... Hi ha una anècdota molt curiosa i bonica: fa poc, per Sant Jordi, un noi va fer un tuit dient que havia comprat el *Dones rebels* per casualitat, l'havia obert i hi havia trobat la seva besàvia biografiada. Va ser molt emocionant.

Expliques que la proposta d'escriure el llibre va venir de la mateixa editorial, Sembra Llibres, però també dius que era un projecte que tu ja tenies en ment. Com ha influït tota l'experiència amb la biografia de Montserrat Roig a l'hora de plantejar-te *Dones rebels*?

Sí, era una idea que tenia des de feia temps, però estava acabant un encàrrec d'un altre llibre, havia tret el poemari *Baula de la nit...* i quan em van trucar vaig pensar que diria que no perquè estava esgotada. Però quan em van fer la proposta, no m'hi vaig poder negar. És cert que la Montserrat Roig marca un abans i un després en aquesta necessitat de recuperar les dones escriptores. Vaig sentir molt pròpies les seves reflexions i vaig tenir la necessitat de recuperar la memòria d'aquestes dones perquè, com ella deia, «Si hi ha un acte d'amor, aquest és la memòria». I d'aquí surt la idea de fer un llibre més polièdric, de fer tastets de diverses dones que siguin una porta d'entrada a les seves vides perquè la gent les descobreixi.

Un exemplar de 'Dones rebels. Històries contra el silenci', el llibre que Aina Torres va presentar a Vic | Foto: Sara Blázquez

Amb quina d'aquestes dones et quedaries, ja sigui perquè no la coneixies i t'ha sorprès la seva història o perquè has pogut aprofundir en algun detall més de la seva vida?

Marçal deia que havia tingut enamoraments literaris i a mi, amb ella i amb Montserrat Roig, m'ha passat. M'hi sento identificada en molts sentits: amb la Marçal per tot el tema del feminisme, de l'escriptura i de la poesia, i amb la Roig pel periodisme. Després hi ha totes les que no coneixia, com l'Anna Maria Martínez Sagi, que té una història impressionant i que em va colpir molt, o la Manuela Ballester, pintora del País Valencià. Li vaig passar la biografia a un crític d'art especialitzat en Josep Renau, el company de Ballester i, quan la va llegir, em va dir: «És des d'una mirada feminista, estàs tergiversant la història». Jo li vaig contestar: «Anem punt per punt, discutim-ho i, si de cas, m'ho rebats». Volia que algú expert en Renau em donés el vist-i-plau i, al final, em va acabar donant la raó, que és que Manuela Ballester feia quadres, però qui els signava i s'emportava tot el mèrit era el seu company. També hi ha històries que t'impacten més que d'altres, com per exemple la de Carmelina Sánchez-Cutillas, una poeta valenciana que va decidir deixar de publicar trenta anys abans de la seva mort perquè la crítica la menystenia? Són històries de dones que han intentat trencar els murs del patriarcat, però que en algun moment han parat i han dit: «Jo ja no puc més, ja no em permeten fer més». I la sensació de nostalgia, de tristor, en el fons, hi és en totes.

Es parla de la importància que les dones tinguem referents femenins, que ens sentim representades, però no gaire de la importància que els homes també en tinguin.

Tot el que fan les dones es considera un tema menor o de menys importància. El que fan els homes, en canvi, és normatiu i objectiu. Montserrat Roig es queixava que els crítics literaris deien que els seus llibres eren per a dones perquè les protagonistes eren dones. Deia: «Nosaltres hem tingut referents masculins tota la vida i ningú no s'ha qüestionat que només fossin per a homes,

en canvi nosaltres volem aportar la mirada de l'altra meitat de la població i ens diuen que no, que no és universal, que no és objectiva, que no és per a tothom sinó que és menor i és només per a consum femení». És important que, igual que nosaltres hem tingut sempre la seva mirada, ells puguin conèixer la nostra, hi empatitzin una mica i se sentin propis tots aquests referents femenins.

Més enllà de la història personal de cadascuna d'elles, en molts casos les seves lluites podrien ser totalment o parcialment vigents avui en dia. Tot i l'onada feminista actual, en set o vuit dècades no sembla que s'hagi avançat gaire.

Quan escrius aquestes històries t'adones que encara queda molta feina per fer i que moltes de les reflexions que van fer elles són del tot vigents. Hem de ser les dones les que diguem: «Eh, aquí falten referents femenins», «Ei, aquest jurat és tot masculí». Tant la Marçal com la Roig deien que la televisió havia democratitzat l'espectacle, però es preguntaven qui produïa aquell espectacle. És a dir, ara ens fan petites concessions per entrar en un món que encara està organitzat des d'una mirada totalment masculina.

Aina Torres durant l'entrevista que li va fer Setembre en el marc de la presentació de 'Dones rebels. Històries contra el silenci' a Vic | Foto: Sara Blázquez

Quines mesures creus que s'han de prendre, tant a nivell institucional com a nivell personal i col·lectiu, per aconseguir la igualtat?

Són anys, és consciència, és anar fent mica a mica. Iniciatives com, per exemple, escriure biografies de dones o que hi hagi dones creadores són petites passes per visibilitzar que som igual de vàlides que els homes. També adonar-nos que tota la història se'ns ha construït des de la masculinitat i que el patriarcat és a tot arreu, com un fil invisible. L'altre dia sortia a les notícies que en una biblioteca havien tret tots els llibres infantils sexistes i només els n'havien quedat

tres. Fa un any, això ningú no s'ho hauria plantejat, i les nenes i els nens llegien aquests llibres amb total normalitat. Per tant, és aquest canvi, aquesta voluntat de demostrar que tot el que ens han presentat com a normal no ho és. I petites iniciatives com *Dones rebels* espero que serveixin.

Veient l'acollida del llibre i que encara queden moltes dones rebels per reivindicar, et plantejes de fer-ne una segona part?

Encara no hi he pensat, però sí que en sortirà alguna cosa més. No sé en quin format, si serà un altre llibre o un espectacle. Estem en un moment que tenim poc temps i aquest format de llibre és atractiu perquè són històries curtes que pots llegir al transport públic o abans d'anar a dormir. També és veritat, però, que un espectacle poeticomusical et permet arribar més a la gent, sacsejar i fer vibrar més. Sí que m'agradaria fer un altre espectacle per recuperar altres dones i fer no només reflexions de la Marçal i de la Roig sinó més generals, sobre la genealogia femenina. Hi he d'acabar de pensar, però segur, segur que continuaré reivindicant les dones en el format que sigui perquè encara queda moltíssima feina per fer.